

L'ART DE TRENAR EL FIL

EL MÓN DE LES PUNTES AL COIXÍ

La massificació creixent de la societat és bo que tingui un contrapunt en el desvetllament de la creativitat personal. «Cada terra fa sa guerra», rimava el vell refrany, prenent no pas el sentit bèl·lic sinó el matís del treball creatiu, personificat i peculiar. Aquest és el gloriós naixement i la raó de ser de la cultura popular i tradicional, de molt mal classificar, pel fet que les seves realitzacions ens arriben de tantes deus i de tants temps acumulats. Catalunya en gaudeix unes excel·lents reserves, i tota informació al respecte és rebuda amb la curiositat que desperta el que és entranyable..

JORDI DALMAU > TEXT

ANIOL RESCLOSA > FOTOS

Les in comptables fires, trobades i mostres que se celebren a les comarques gironines tenen un alt valor social de relacions humanes. Són un aparador d'eficàcia quant a coneixement i divulgació d'activitats que altrament podrien quedar-se a la discreció privada. Una visita detinguda a la Trobada de Puntaires, a Sant Jaume de Llierca, és una obertura a un món de feina llarga, intel·ligent i calma. El taulell d'aquest univers és la plaça del poble, ocupada per cinc-centes puntaires de comarques gironines i catalanes. Tothom a la trobada: les puntaires, a posar en comú les seves traces i secrets, les salutacions gremials, les seves il·lusions d'aprenentatges en viu; la resta, espectadors encuriosits, admirant les meravelles de l'art de trenar el fil per obtenir-ne un teixit de gran lleugeresa i transparència. La fressa de boixets de cinc-centes puntaires és la mú-

sica de fons de la informació que aquí es pot rebre d'aquesta activitat peculiar.

Es diu que a Catalunya històricament són dues les comarques, Maresme i Penedès, on s'inicià l'art de les puntes al coixí, que va passar progressivament a la resta de terres catalanes. Arenys de Munt hi té un pes específic: la blonda, especialitat fina molt estimada, passà a dir-se *blonda catalana* o *punta d'Arenys*, i s'exportà a França i Amèrica Llatina; al mateix poble s'obrí el 1862 la primera fàbrica de puntes. Diuen els cronistes puntaires que els dissenys sortits de la traça de les treballadores catalanes van arribar a influir sobre el modernisme alemany.

La fressa de boixets de cinc-centes puntaires és la música de fons de la informació que aquí es pot rebre d'aquesta activitat peculiar

El viatger i reporter castellà Francisco de Zamora ja esmentava el 1785 que havia vist fer puntes al coixí al seu pas per Catalunya. Una puntaire catalana va treballar en exclusiva per a la reina Isabel II d'Espanya. S'expliquen unes quantes proves de la categoria que Catalunya adquirí amb les puntes al coixí: dues puntaires d'Arenys de Munt van confeccionar un mocador de blonda per al casament de la reina Victòria Eugènia de Battenberg, el 1906, treba-

>> **Una puntaire passa els boixets a la trobada de Sant Jaume de Llierca.**

llant-hi vuit setmanes segons un disseny d'Alexandre de Riquer. Cert que les puntes tenien una bona sortida comercial en els ambients aristocràtics, però el seu origen, perdut en la boira del temps, podia ser de vertadera humilitat. A l'hora de parlar de pretèrits sempre tenim Joan Amades, l'amable narrador de tantes coses, i Amades diu que la mare de Déu va ensenyar de fer puntes al coixí a santa Úrsula per ajudar-la a guanyar-se la vida; aquest origen mític coincideix més cap aquí en el temps amb la realitat que les nostres puntaires històriques pertanyien a les famílies més humils i s'hi dedicaven per poder obtenir uns pocs ingressos. Amb el segle XIX la revolució industrial arribà a Catalunya i moltes dones puntaires van abandonar els coixins per anar a treballar a les fàbriques, on s'asseguraven un millor sou.

La Trobada de Puntaires a Sant Jaume de Llierca ensenya també l'evolució d'aquesta activitat. «De l'artesanía a la indústria», es podria titular, o «Del boixet a l'ordinador», perquè a la plaça hi ha una part de fira comercial relacionada amb accessoris i complements, estris, coixins, patrons, etc., amb forta presència del camp informà-

tic, que resol magníficament qüestions de novetats en el disseny de patrons. Una menció especial mereix l'aportació de les publicacions referents a les puntes: l'Associació de Puntaires de les comarques de Girona manté una notable revista, adreçada a les seves quatre-centes associades, amb continguts tècnics, noticiari social, secció pedagògica i altres; a més d'aquesta publicació cal esmentar-ne una altra que s'edita a la Garriga, i la que publica la Federació Catalana. Altres trobades de puntaires han omplert el calendari del 2010 a les comarques gironines: Sant Gregori, Bescanó, Cadaqués, Salt, Llançà, Maçanet de la Selva, Figueres,

Diuen els cronistes puntaires que els dissenys sortits de la traça de les treballadores catalanes van arribar a influir sobre el modernisme alemany

Girona, Olot, Palafrugell, l'Escala i Sant Feliu de Guíxols. Des del 1995 les puntaires tenen per patrona «la mare de Déu quan era xiqueta», inspirada en l'expressió d'una melodia popular sobre Maria de Natzaret; l'escultor Josep Espelta li va dedicar una escultura, imatge que es venera a Palafrugell.

El coixí de la geografia

Una trobada com aquesta de les puntaires a Sant Jaume de Llierca té per primer resultat crear consciència que ningú no va sol, que hom es pot sentir acompanyat i unit a un grup social, coincidint en feina, il·lusions i objectius. Igualment, mirant cap a fora, més enllà de límits casolans, les puntes al coixí tenen arrels sòlides. A la geografia europea hi ha noms ben venerats: la punta de Binche és la joia de la corona de les puntaires de Flandes; la punta de París es començà a fer al segle XVIII; del mateix segle són les puntes *valenciennes*, que deuen la seva denominació a la ciutat francesa del mateix nom; la ciutat de Malines, a Bèlgica, va destacar pel seu propi tipus de puntes, de gran èxit a la cort reial d'Anglaterra; Cluny, a més del nom d'una abadia francesa, és el nom d'una punta al coixí; a Tem-

Randa de vida

Les puntes de coixí trenen l'estrena; boixets contra boixets van fent de claca, i els dits, màgics actors, omplen l'escena, i els ulls, espectadors a la butaca.

Agulles sostenint la fina aranya entrelaçada, com si fos la vida, que en l'escenari del coixí s'afanya a anar punxant el cor, sense ferida.

El cor té un fil, però, de seda fina que no el sabrà trenar mai cap puntaire; caldria que una mà, potser divina, pogués fer randa màgica de l'aire.

Les puntes de coixí trenen claror fins que, ja sense fil, cau el teló.

Elvira Gràcia i Tomàs.

Poesia guardonada amb el 2n Premi del Jurat Tècnic de Poesia Viva. Any 1996.

se, Flandes, hi té lloc actualment un tradicional concurs entre joves puntaires, amb tres nivells d'edat; Versilhac, a l'Alta Loira, té un museu local de puntes al coixí; Sansepolcro, Itàlia, manté una biennal internacional del *merletto*; l'OIDFA és l'organisme internacional de puntes al coixí i a l'agulla, que organitza periòdicament uns congressos europeus; finalment, esmentem la Trobada Internacional de Puntaires celebrada recentment a Andorra, que en va aplegar vuit-centes.

Els patrons del futur

Entre les puntaires dir *patró* és dir *full de ruta*, dibuix d'un somni per ser realitzat. Quan a les parades de la trobada s'ofereixen patrons complicats, els desconexors ja podem endevinar que aquella cartolina és tot un repte. Semblantment, l'art de les puntes al coixí afronta el seu futur amb uns patrons ben definits per una voluntat pedagògica. És l'esperit del relleu generacional, ben expressat en aquell poema de Joan Fabregat: «L'àvia, cap de puntaire, la

>> Puntaires a la trobada de Sant Jaume de Llierca.

mare no en vol fugir, la filla ha agafat el caire, la néta les vol seguir».

A les comarques gironines hi ha diverses escoles de fer puntes al coixí. A la ciutat de Girona se'n donen classes a la Casa de Cultura, el Centre L'Esplai, el Centre Cívic Sant Narcís i Can Gibert del Pla.

La cultura, en totes les seves manifestacions, és un desig de creixement personal i social. Entre els seus estímuls originals també hi ha la curiositat i un desig de valorar el refinament i la perfecció. Una trobada de puntaires és un excel·lent moment per reflexionar sobre aquestes solideses, sota l'aparència d'unes fragilitats treballades amb mans de plata.

Jordi Dalmau és escriptor.

Entre les puntaires dir *patró* és dir *full de ruta*, dibuix d'un somni per ser realitzat

Fe d'errates. En el número 264 de la *Revista de Girona*, de gener-febrer d'aquest any, vam publicar un article sobre el resultat de l'estudi que INS-PAI, el Centre de la Imatge de la Diputació de Girona, ha realitzat sobre les col·leccions de fons fotogràfics dels ajuntaments de les comarques gironines. A l'article i en un destacat, l'autora assenyalava que, segons aquest estudi, el 90% de les imatges estan custodiades per centres que disposen de personal qualificat i d'instal·lacions adequades, quan de les conclusions d'aquest estudi s'extreu que el 85,5% de les administracions de les comarques gironines no disposen de les condicions idònies de conservació i no donen un tractament apropiat a les imatges.